

ՆԵՐՍԷՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՅԻՈՅ

ՃԼՈՒ ՅԱՆԱԴԱՅ ՈՐԴԻՆ

(Շարունակութիւնն:)

Գրէ եւ Պօղոս որ յաւուրս մարմնոյ իւրոյ, աղօթս եւ պաղատանս ուժգին գոչմամբ եւ արտասուօք՝ մատուցանէր առ այն որ կարող էր՝ ապրեցողցանել զնա ի մահուանէ, եւ լսելի լինէր առ լաւութեանն: Յոքնակի աւուրք՝ ոչ զչարչարանաց օրն ասէ, զի անդ աղօթելով վասն բաժակին անցանելոյ՝ ոչ եղեւ լսելի այլ մեռաւ մարմնով իսկ անտ՝ աղօթել՝ զոր նախ քան զմկրտութիւնն ասէ, զի գալով ի հանդէս հակառակամարտին անմեղութեամբ իւրով հանապաղ պատերազմեալ. խնդրէր աղօթիւք՝ զհօր Աստուծոյ օգնականութիւն բնութեանս իբր զտնօրէն եւ ոչ որպէս կարօտ: Եւ զայս՝ ուժգին գոչմամբ մարմնոյս՝ ի միամիտ աղաչելն եւ լսելի լինէր ի հօրէ. քանզի լաւ էր՝ եւ արժանի մարմնոյն անմեղութեամբն եւ յիւր անմեղութիւնն կալով, ցուցանէր թէ այլ մարդիկ, որք կամաւ հաւանեցան զրթողին չեն արժանի: Հայր՝ կոչել որդի քո, քանզի զմեղս՝ զոր օտար ծանեայ ի բնութենէ սիրեցին. ի դաւաճանողին զրթելոյ: Եւ զայն՝ ոչ եւս յաւելու սա՝ թէ արա զիս՝ իբր զմի ի վարձկանաց քոց. այլ որպէս զճնարիտ կամաց հօրն զիտող. յիւր առատութիւնն թողու զպարզեւ հասուցմանն ստրջացելոյն: Ասէ հայրն ցծառայ իւր վաղվադակի հանէք զպատմութեանն առաջին. եւ ապուցէք զմա: Ծառայս՝ (զհօրին) սուրբ՝ զոր ի դրախտն փչեաց Աստուած ի մարդն եւ առ ջրհեղեղան՝ յինքն առ. եւ ասաց, մի մնացէ հոգի իմ ի դոսա զայս՝ զգեցոյց Բրիստոս բնութեան մերում ի Յորդանան, յորում եկն հոգին էակից ի վերայ նորա: Քանզի կացեալ ի հանդէս մարտակից զիւացն. եւ բնական կրիւք մարմնոյս չարչարեալ, հնազանդութեամբ խնդրեաց զհօր օգնականութիւնն եւ վայելեալ ի նոյնն, եկաց՝ ի կրելն զբնականն զեր ի վերոյ որ ի պարտոյն մեղացն եւ եկեալ ի Յորդանան յետ յաղթութեանն եւ վաղվադակի անմեղութեամբն՝ անկարօտն ի խոստովանութեան ի մկրտութենէ ջրոյն: Եւ տեսեալ Աստուծոյ

հօր, զերեւեցելոյն (?)¹ մարմնով՝ արդարութիւնն հոգւով, իրաւամբ եւ արդարութեամբ զգեցոյց նմին զհոգին սուրբ: Եւ սուք զմատանին ի ձեռս նորա եւ կօչիկս յոտս նորա: Քանզի այնուհետեւ ի գործ միեալ՝ կատարէր նշանս եւ սքանչելիս, ընդ աստուածութեանն՝ եւ մարմնոյն ներգործութեամբ որ ի յայտ զօրացաւ իրաւամբք, քանզի ասէր ի բժշկելն, զի զխտաջիւք թէ իշխանութիւն ունի որդի մարդոյ՝ թողուլ զմեղս: Որդւոյն Աստուծոյ՝ ոչ ինչ մեծ էր, բայց մարդոյն՝ կարի սքանչելի եւ կաւով ծեփեալ զաչս կուրին՝ ի լուսաւորութիւն դարձոյց, եւ ձեռն զնելով՝ զմեռեալս յարուցանէր եւ զախտաժեստ՝ բժշկէր, եւ զկերակուրն՝ առատացուցանէր եւ այսպէս՝ զնորին որ սպասէր զարչապարին, ամբացուցեալ կօչիւք, որ ըստ օրէ զգլուխն կոխէր, եւ ոչ խայթոցիւք նորին զայրանայր, կամ ի բնականն տրկարանայր: Արդ սա՝ որ ի սպասաւորելն մեղ, այսպէս զարդարեցաւ, մաղթէր յաւուրս մարմնոյ իւրոյ հօր. զի ներեսցէ մարդկան՝ որք ըստ պատրանաց թշնամեացն կամօք զայթակղեցան եւ մարմնով ի մեղս անօրինեցան: Իսկ հայրն՝ ձրի զայս ոչ դատեցաւ պարտ, այլ զի ինքն կրեսցէ զդատակնիք պատուհասին վասն անօրինելոցն, որ միջնորդէր եւ իրաւամբք բերցէ՝ զձիր թողութեանն առ մարդիկ: Իսկ նա՝ հնազանդ եղեւ եւ Աստուած, այնչափ սիրեաց զաշխարհս մինչեւ զորդին իւր միածին ետ, եւ յայտնեալ զսէրն իւր ի մեղ, մինչդեռ մեղաւորքն էաք՝ զԲրիստոս ի մահ ած, զոր նիւթեցին հրէայքն՝ ըստ իւրեանց նախանձուն. որպէս ասէր ի դիմաց նոցա մարդարէն, կապեսցուք զարդարն՝ զի զժպտի եղեւ մեղ: Իսկ Տէր մատնէր զնա ի ձեռս չարչարանացն առ մեղս մեր՝ որ վասն առ մեղ սիրոյն՝ արհամարհեաց զամօթ եւ յանձն առ զվիշտ, տալով զթիկունս² ի հարուած, եւ զծնօտս՝ յապտակ, եւ զերեսն՝ ոչ զարձոյց յամօթոյ ընդ երեսս թքանողացն եւ այսպէս ածաւ ի խորհրդական զենութնն՝ եզնն պարարակ ըստ որում եւ ասէ Եւ ածէք՝ զեղն պարարակ զենէք, կերիցուք եւ ուրախ լիցուք:

¹ Բն. զերեւցոյն:

² Բն. զթուռն:

ւական է որ առ Պետրոս թրիստեւոյն հարցումն: Քանզի որպէս ցուցաւ, յորժամ մկրտեաց զտունն Կուռնելլոսի. եւ խօսէին ի լեզուս Հոգւովն. դարձաւ յերուսաղէմ եւ կոչեն ի թրիստութենէ ժողովն. եւ հարցանեն թէ ընդէ՞ր էջ հոգին սուրբ ի վերայ հեթանոսաց կամ դու՞ զնոսա՞ ընդէ՞ր մկրտեցեր, եւ առ նոսին կերաք: Իսկ նա սկսաւ եւ պատմեաց ըստ կարգի, թէ ընդ ձեզ՝ եւ եղբարքն ձեր հեթանոսք դարձան եւ եկին յաստուածպաշտութիւն: Եւ որպէս հրէից ժողովոյդ, նոյնպէս եւ հեթանոսաց ետ Աստուած ի ձեռն Քրիստոսի մահուանն զթողութիւն մեղաց, եւ այնպէս ըստ կարգի պատմեաց Պետրոս սոցին՝ զոր առ ինքն տեսին, եւ զԿուռնելլէի հրեշտակին երեսումն, եւ զՀոգւոյն սրբոյ իջումն ի տունն Կուռնելլէի եւ ի ժողովն, եւ յաճախեաց զբանն ի պէտս նոցին հաւանութեան, յասին՝ թէ զհասարակաց պարզեւն եւ նոցա ետ Աստուած իրրեւ մեղ: Եւ լուեալ զայս՝ դարմանային, յասին՝ ուրեմն եւ ի հեթանոսս զեղան պարզեւք Հոգւոյն սրբոյ, եւ լոցեին սակայն թէ աստ ոմանք լոցեին. բայց լրումն ժողովոյ նոցա ընդ ամենայն տեղիս բարկացան եւ ոչ կամեցան զալ ի հաւատսն Քրիստոսի՝ վասն նախանձու հեթանոսաց, որպէս ի սոյն գիրս ցուցանէ ըստ կարգի յառաջ ընթացեալ, թէ ի քարոզելն Պողոսի ի չարաթն՝ յԱնտիոք Պիսիդեայ ի ժողով հրէիցն, ժողովեցան ամենայն քաղաքն ի վերայ: Իրրեւ տեսին հրէայքն լցան նախանձու, եւ ընդդէմ դարձեալ ասացելոցն ի Պողոսէ, հայհոյէին: Տեսանե՞ս զոչ մտանելն. դարձեալ յիկոնիոն արարին հեթանոսաց ժողովոյն, եւ ոմանք ասէ՛ ին ի հրէայս, եւ ոմանք՝ յառաքեալսն եւ ի Լիւստրոս քարկոծ ետուն առնել զառաքեալսն եւ յորժամ յատենան Երուսաղէմի՝ ի դատելն Պողոսի՝ եւ յատենաբանելն, ած զայս ի կարգ բանին թէ՛ ասացես, երթ զի ի հեթանոսս առաքելից զքեզ, ոչ կարացին տանել, այլ հեղձեալք նախանձուն, ասէին առ հաղարապետն՝ բարձ զլա զի ոչ է պարտ զմա կեալ. նա՛ եւ բովանդակ թուղթն Հովմայեցւոց, զնոցին բարկութեամբ՝ ոչ մտանելն նշանակէ յողորմելն առաքելոյ: Եւ հայրն երեալ արտաքս, աղաչէր զնա: Աղաչէր՝ ի ձեռն առաքելոյն, որ եւ առատացեալ յաղաչելն՝ ասէր, ուխտիւք խնդրէի նոյն լինել

ի Քրիստոսէ վասն եղբարց իմ եւ աղաւանաց ըստ մարմնոյ, եւ բովանդակ թուղթն Հովմայեցւոց նոցին ի սոյն աղաչանք է: Պատասխանի ետ՝ եւ ասէ ցհայրն, այս քանի՞ ամք են զի ծառայեմ քեզ եւ երբէք զպատուիրանաւ քո՝ ոչ անցի: Ուլ մի երբէք ոչ ետուր ինձ, զի ուրախ եղէց ընդ բարեկամս իմ, յորժամ եկն որդիդ քո այդ՝ որ եկեր զկեանս քո ընդ պոռնիկս, զենեք զմա զեզն պարարակ: Բարկանային հրէայքն, յորժամ լսէին յառաքելոցն. թէ ամենեքեան մեղան, եւ նուազեցան ի փառացն Աստուծոյ, եւ ձրի արդարանան, եւ ասէին ընդհակառակս, ուրեմն՝ յաճախեսցուք ի մեզս. զի շնորհքն բազմացին: Եւ այս է ասելով, թէ սկսեալ յԱրքահամէ ծառայեմք եւ յեղիպոսս՝ եւ վասն քո պաշտամանդ չարչարեցաք, եւ ի հեթանոսաց՝ դրեցաք զկերակուրս խորեցաք եւ չարաթացաք եւ օրինօքն վարեալ ոչ զպատուիրանօքս յանցեաք, եւ ոչ թէ ոչ յանցեան այլ իւրեանք կարծէին ամբարտաւանութեամբ թէ ոչ յանցեան ի վստահանալն յանձինս՝ առաջնորդ լինել կուրաց եւ լոյս խաւարելոց: Իսկ մարդարէքն ցուցանեն՝ թէ միշտ են յանցաւորք. սակայն՝ ինքեանք վասն այնք են յանցաւորք, զի ամբարտաւանութեամբ ետուր ինձ, ոչ զզան¹ զյանցանելն: Ուլ մի ասէ ոչ ետուր ինձ, զի ուրախ եղեց: Այսինքն թէ օրինօքն՝ ամենայն մեղաց՝ պատիժ ի վերայ ածեր, զսպանօղս՝ սպանանել եւ հայհոյօղս՝ քարկոծել² եւ ակն ընդ ական եւ առամն ընդ ատաման եւ զանազան զոհս զուրակաց՝ եւ ոչխարաց եւ զառանց՝ ըստ ամենայն՝ մեղաց պահանջեցեր. եւ որչափ ուլ մի զոհ է վասն մեղաց, ոչ թողեր ինձ ձրի, զի ի նոյնն ուրախացայց ընդ աղգակիցս այլ մեղացն փոխարէն, որ ուլին պատարազան քաւի. զուլն պահանջեցեր: Իսկ հեթանոս որդիդ որ զքո զիտութիւնն՝ վատթարացոյց ի շնալն ընդ փայտի եւ ընդ քարի կռապաշտութեամբ, եւ այժմ դարձան առ քեզ. ոչ վասն սպանողութեանն՝ քարկոծեցեր եւ ոչ վասն մեղացն՝ զոհս ի նմանէ պահանջեցեր, այլ ասես՝ թէ հաւատայ իմ որդին, թէ վասն քո մեղաւ, եւ արդարանաս: Ըստ այնմ, եթէ խոստովանեսցես բերանով

¹ Բն. ոչ քան.

² Բն. քարկոծէ.

րախ լինել ի Տէր յամենայն ժամ: Այլ թէ սնոտի զբաղանք յայտնանէ վրիպէ, աւաղ զբժանացն: Այլ սուրբ հոգին որ ի թիկունս հասէ տկարութեանս մերում, մաղթեսցուք զի զօրացուցէ ի քննելն դայս եւ ոչ անձանց կեալ ալ Քրիստոսի, զի եւ ի նորին փառան հայեսցուք յերկինս, եւ փառս տացուք անուան իւրոյ ընդ Հօր՝ եւ ընդ սուրբ Հոգւոյն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

(Վերջ:)

ՀՐՏ. Շ. Ն. ՈՍԿԵՆՆ

Գ Ի Յ Ա Ր Ա Ն Ա Կ Ա Ն

ԱՐԸՅ ԳԵՂԵՑԻԿ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆԻ ՈՒՐԻՅ ՆՄԱՆՈՐԻՆԵԿ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Այս գլուխը չուղեցի աշխատութեանս Ա. Մասին մէջ զեռեղել, նկատելով որ հօս քննութեան առարկայ եղող գրեթէ բոլոր հարցերն ալ՝ Պղատոնի ծանօթ հատուածն իսկ մէջը հաշուելով, տակաւին վիճելի նիւթեր են: Խոհեմական չէր կարծեմ յառաջուրնէ արդէն Արայի առասպելին կազմիչ տարր կամ անոր մէկ բեկորը հոչակել բան մը, զոր համեմատական քննութեամբ նախ ցուցնելու է: Անոր համար խնդրոյ նիւթ հարցերը Արայի տեսակէտով նկատելու ենք առ այժմ աւելի իբր համեմատական առասպելներ, որոնց Արայի առասպելին հետ նոյնութիւնը կամ գէթ ներքին սերտ աղերսով կապուած ըլլալը փաստերը պէտք է ցուցնեն:

Հոս մեր առջեւ ելած առաջին հարցը պապիւրոսէ յունարէն ձեռագրի մը մէջ գտնուած Նինոսի անունով հին վէպն է, զոր Ս. Վիլհելմ Տրատարակեց 1893 ին Hermes պարբերութեան մէջ բաւական ընդարձակ ծանօթագրութիւններով եւ տեղեկութիւններով¹: Վէպիս վրայ տարիներէ ի վեր առանձին ուշադրութիւն դարձուցած եմ ոչ այնչափ անոր համար, որ Նինոսի սիրականն ու կինը միանգամայն Արայի տարիածունն է, այլ որովհետեւ հոս բաւական ընդարձակ եւ նկարագրել գծերով կը

պատմուի նաեւ Նինոսի արշաւանք մը դէպի Հայաստան, ուսկից բնականաբար հարց կը ծագի թէ արդեօք վէպիս եւ Արայի առասպելին միջեւ որեւէ աղերս մը չկայ: Թանկագին գիւտիս մասին գրած է նաեւ Գ. Շմիդ¹, որ վէպին յարուցած գէթ գլխաւոր հարցերուն նկատմամբ Ս. Վիլհելմէն տարբեր տեսութիւն մը չունի: Չեռագիրը գտնուած է Եգիպտոս եւ հիմայ կը գտնուի Բերլինի պետական թանգարան (Abteilung P. 6926): Հատակոտոր է աւելի եւ ամբողջական վէպին թերեւս հաղիւ փոքրիկ մէկ բեկորը կ'ացուցանէ: Գրութեան ժամանակը բարորդին ստոյգ չէ, բայց վերջին պապիւրոսի ետեւ գրուած հաշուեցուցակէն կը տեսնուի, որ Տրայանոսէ յառաջ է ամէն պարագային, Վիլքէնի կարծիքով թերեւս Պաղոմեանց ատենէն: Հաշուեցուցակը օտար ձեռքէ յաւելուած մըն է, որ կը սկսի Տրայանոսի գահակալութեան 3^{րդ} տարւոյն Մայիս 26 էն եւ կը հասնի մինչեւ յաջորդ տարին Մայիս 26:

Վէպին հերոսին նկատմամբ կասկած չէ կարելի յարուցանել, Նինոս իբր այսպիսի երկուանգամ կը յիշուի: Ցաւալի է, որ Նինոսի սիրականը պարզապէս չ'որոշ (== աղջիկ. A. IV. 20. V. 29) կամ չ'παρθένας (== կոյս, աղջիկ. A. IV. 23 եւ V. 11) կ'անուանուի եւ ասով համեմատութեան էական կռուանէ մը կը զրկուի: Ասոր հակառակ թէ Նինոսի եւ թէ աղջկան մայրերը անուններով կը յիշուին. մին՝ Δερξεία = Տերքեյա, որ աղջկան մայրն է, իսկ միւսը՝ Θάμνη = Թամնէ: Ասոնք երկուքն ալ զերարքոյր կ'անուանեն, ուսկից յայտ է թէ երկու նշանուածներն ալ [A. III. 13 եւն] իրարու ազգական են: Պապիւրոսի յաջորդ տողերը չկան, բայց՝ ինչպէս Վիլքէն իրաւամբ կը դիտէ, հոս խօսք եղած ըլլալու է աւելի աղջկան վրայ հսկելու եւ հարսանիքի յետաձգման մասին վասն զի անմիջապէս շարունակութեան մէջ կ'ըսուի թէ Նինոս իր Գերկեյա մօրաբորը կը դիմէ եւ կ'աղաչէ, որ ամուսնութիւնը աւելորդ տեղ չ'ետաձգուի: Թէ ինքը իբր այդ մարդ գիտէ իր խօսքը պահել եւ բազմաթիւ երկիրներու տէր ըլլալով՝ կրնար ինքզինքն ամէն տեսակ վայելքներու տալ, բայց պատերազմէն անարատ եւ կը դառնայ աստուածմէ միայն յաղթահարուած. իսկ հիմայ գերի աղջկան մը կամքին՝ դեռ կը սպասէ, որ ամուսնութեան օրը գայ:

¹ Բն. գրծանացն:

¹ Hermes. 1893, S. 161—193.

¹ Wilhelm Schmid, Der griechische Roman (vgl. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum), 1904, S. 476—485.